

POMEMBNI LOČANI IN NJIH BLIŽNJI SOSEDJE

Tisočletna Škofja Loka je začela opravljati kulturno poslanstvo na Slovenskem že proti koncu srednjega veka z likovno ustvarjalnostjo, ki smo ji v nenavadni meri priča še danes. Petnajsto stoletje nam je dalo stavbenika *Andreja iz Loke*, ki je zgradil več cerkva v zahodni Sloveniji. Med njimi je najbolj znana cerkvica sv. Ivana v Čele v kraški Landarski jami, ki se odpira v Beneški Sloveniji v skalnem strmem pobočju nad Nadiško dolino. Takoj za njenim vhodom je vzdana plošča, iz katere razberemo, da jo je Andrej postavil leta 1477. To je starodavna božjepotna cerkvica, o kateri govori Aškerčeva pesem *Atila in slovenska kraljica*. V prvi polovici 16. stol. se je uveljavil *Jernej iz Loke* zlasti kot slikar freskant. Njegove slike so med drugimi v cerkvah na Suhi pri Škofji Loki, na Godešiču, pri sv. Janezu ob Bohinjskem jezeru, bile pa so tudi v Krestenici ob Soči. *Maksimiljan Leopold Rasp* se je rodil 19. novembra 1673 in je umrl 12. decembra 1742 v Kamniku, kjer se je za stalno zasidral kot župnik. Po bogoslovnih študijah v Rimu in razgledovanju na Dunaju in drugih velikih evropskih mestih se je uveljavil kot ugleden član ljubljanske akademije operozov. Podpiral je domače umetnike in stavbarje, ki so večidel ob njegovi finančni podpori zgradili in poslikali vrsto naših cerkva. V Kamniku je ustanovil šolo pripravnikov za vstop v gimnazijo in s tem mnogim odprl pot do višje izobrazbe. Dne 18. aprila 1827 se je rodil *Jurij Jurčič*, ki se je posvečal zlasti portretu. Že zgodaj je odšel od doma in menda dalj časa bival v Carigradu. Leto in kraj njegove smrti nista znana. Med Ločane, od koder je bila njegova mati in kjer je preživel vso svojo mladost, se je vedno prišteval *Gvidon Birolla* (rojen sicer 1881 v Trstu). Slikarstvo je študiral na Dunaju in sodeloval s klubom Vesna. Njegova olja in akvareli imajo značilen romantični in folklorni nadih. Umrl je v Ljubljani leta 1963. Prezgodaj, da bi dozorel, je umrl *France Košir*, ki se je rodil 29. maja 1906 v »mlinu pred mostom« in umrl v rojstnem kraju 28. septembra 1938. Umetnostno se je šolal v Zagrebu, nakar je bil profesor risanja. Slikal je portrete, tihožitja, prizore iz vsakdanjega življenja, predvsem pa krajine iz okolice Škofje Loke, posebno motive ob vodi. Dne 3. februarja 1934 se je rodila *Dora Plestenjak-Slana*. Študirala je na akademiji v Ljubljani pri Maksu Sedeju, nakar je bila nekaj časa profesorica risanja na gimnaziji v Škofji Loki. Zdaj je svobodna umetnica in ima atelje v loškem gradu. Slika zlasti akvarele s krajinskimi motivi in pogosto razstavlja pri nas in na tujem. Kot ocenjevalec domačih umetnostnih razstav se je uveljavljal *Ante Gaber*. Rodil se je 16. marca 1883 in je umrl 11. januarja 1954 v Ljubljani. Nekaj časa je študiral na Dunaju in se mnogo družil z Ivanom Cankarjem. Pisal je tudi članke o narodopisju in naših znamkah ter bil soorganizator slovenskih filatelistov.

Škofja Loka ima upravačeno vzdevek slovenskega Barbizona. Sem so hodili in še hodijo slovenski umetniki po svoje navdihe, ker so motivi v naravi tako mikavni. V prvih letih tega stoletja sta se tu za dalj časa nastanila Rihard Jakopič in Ivan Grohar in v loški okolici se je pogosto zadrževal Matej Sternen. Tu sedaj živi in dela slikar Jakov-Hure iz Brusja na Hvaru (r. 1923) in ima slikar Boris Jesih atelje v loškem gradu. Z Loko so povezani kar trije Šubici. Tu se je nastanil leta 1855 podobar Janez Šubic in umrl 29. decembra 1898; v loški ubožnici je izhiral 3. decembra 1929 podobar Pavle Šubic, na loškem pokopališču je grob v Ljubljani dne 29. decembra 1898 umrlega naravoslovca in organizatorja slovenskega obrtnega šolstva Ivana Šubica.

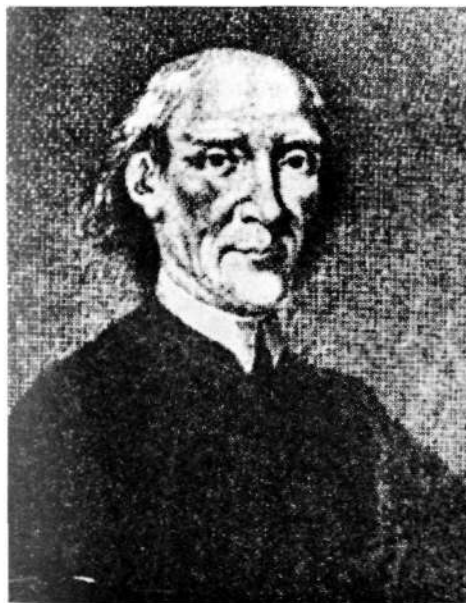
Tudi med loškimi okoličani je bilo nekaj likovnikov. Prvi po času je bil Puštalec *Štefan Dolinar* (r. 1774), slikar v gledališču v Leopoldstadtu pri Dunaju. Slikal je romantične pokrajine, arhitekturne notranjščine in svetopisemske prizore po pravilih klasicistične estetike. Umrli je leta 1845 na Dunaju. Domala sto let pozneje se je rodil Virmašan *Gašpar Porenta* (r. 14. januarja) 1870). Po bogoslovnih študijah v Ljubljani in diplomu na slikarski akademiji v Pragi je postal profesor risanja v škofijski gimnaziji v Šentvidu, kjer je umrl 9. avgusta 1930. Slikal je oljne portrete, krajine, nabožne podobe in delal kot knjižni ilustrator. Njegov sovaščan *France Mihelič* (r. 27. aprila 1907) se je uveljavil kot slikar mednarodnega formata. Po šolanju v Zagrebu se je slikarsko razgledoval po Franciji in Italiji. Ko je bil srednješolski profesor risanja v Ptujju, je slikal pokrajino in ljudi Ptujškega polja in Haloz. Njegove slike so mrka obtožba socialne stiske kmetov in viničarjev. Isto protestno misel odražajo kasneje njegove upodobitve iz življenja delavcev. Med NOB je ustvarjal na osvobojenem ozemlju Dolenjske. Za svoje izredne umetniške dosežke je prejel vrsto visokih odlikovanj. Je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, častni član umetnostne akademije v Firencah ter je kot redni profesor na akademiji za likovno umetnost v Ljubljani vodnik mladim talentom. Uspešno se uveljavlja dne 24. novembra 1938 rojeni *Franc Novinc* z Godešiča, ki najraje slika drobne motive iz prirode. Pripravil je že več samostojnih razstav in sodeloval na skupinskih razstavah izven ožje domovine in tudi v tujini. Kot kipar portretist je ustvaril *Tone Logonder* iz Pevna (r. 11. januarja 1932) nekaj umetnin, ki so v bližini domačega kraja: doprnski kip Ivana Groharja je na zelenici loškega Groharjevega naselja, doprnski kip pisatelja Ivana Tavčarja stoji pred osnovno šolo v Gorenji vasi v Poljanski dolini, prizor Jurija in Agate iz Visoške kronike je v bazenu pred škofjeloško Namu.

Od 16. stoletja dalje do dananjšjih dni se je udeleževalo nekaj duhovnikov Ločanov. Posamezniki so bili dejavni tudi izven svojega poklica. V verske boje je posegel *Matej Marcina*, ki se je rodil leta 1526. Bil je cesarski kaplan na Dunaju, zatem župnik v Gorici in Kranju in nazadnje kanonik v Ljubljani, kjer je umrl leta 1602. Kot strasten antiprotestantski borec in zaradi malo vzglednega zasebnega življenja je bil tarča Trubarjevi satiri. Pozitivno vlogo v razvoju naše zgodnje književnosti je odigral dne 30. avgusta 1683 rojeni *Jernej Basar*. Po bogoslovju na Dunaju je postal jezuit. Bival je nekaj časa na slovenskem Koroškem, večidel pa v Ljubljani, kjer je umrl 10. marca 1738. Bil je sloveč pridigar in je iz osebne potrebe, da se tiskajo slovenske knjige, izdal zbirko svojih pridig. Poskušal se je tudi kot verzifikator. Za njegovega življenja je bival nekaj časa v Škofji Loki kapucin o. *Romuald* (*Lovrenc Marušič*), ki je v slovenščino preliel nemško besedilo svojevrstnega baročnega dela, primernega

za učinkovito izvedbo škofjeloške pasijonske procesije ob množičnem sodelovanju ljudstva.

Uspešen propagator treznosti je bil 30. decembra 1743 rojeni *Silvester Mure*, nazadnje župnik v Dobrunjah pri Ljubljani, kjer je umrl 14. maja 1810. Zapustil je obsežno rokopisno delo, v katerem se zavzema za trezno življenje. V svoji fari je izpreobrnil nekaj najhujših pijancev. *Luka Dolinar* (r. 14. oktobra 1794) se je marljivo posvečal študiju glasbe. Izdal je pet zvezkov nabožnih pesmi in prav toliko zvezkov svojih napevov. Nazadnje je bil župnik v Šmartnem v Tuhinju, kjer je umrl 27. avgusta 1863. *Ivan Sušnik* (rojen 21. decembra 1854) je bil nazadnje stolni kanonik in prelat v Ljubljani, kjer je umrl 1. januarja 1942. Posvečal se je predvsem raznim gospodarskim in tehničnim problemom ter se kot amater ukvarjal z astronomijo in mikroskopijo, o čemer je večkrat kaj objavil. V starem loškem predmestju Karlovcu je tekla zibelka *Franca Pokorna* (rojen 20. septembra 1861), dolgoletnega župnika v Besnici pri Kranju in škofijskega arhivarja v Ljubljani, kjer je umrl 18. maja 1940. Iz domačih in tujih arhivov je marljivo zbiral bogato gradivo o naši krajevni, zlasti cerkveni zgodovini. Njegovo prvo večje delo *Loka* je izšlo l. 1894 v Domu in svetu. V samostojni knjigi je obdelal zgodovino Besnice in njene fare. Vzor dobrotnega vzgojitelja je starosta slovenskih duhovnikov *Josip Demšar* (rojen 12. marca 1877). Bil je veroučitelj na učiteljski in nato profesor katehetike na teološki fakulteti v Ljubljani. Pisal je članke vzgojne vsebine.

Mnogo bolj kot v Škofji Loki izstopajo med pomembnimi domačini duhovniki v njeni soseščini. S Suhe so bili doma kar štirje. V začetku avgusta 1625 se je rodil *Elizej Sargar*. L. 1645 je stopil v Bambergu na Bavarskem v frančiškanski samostan ter bil kasneje lektor filozofije in teologije v raznih krajih

Član akademije operozov Maksimijan Leopold Rasp

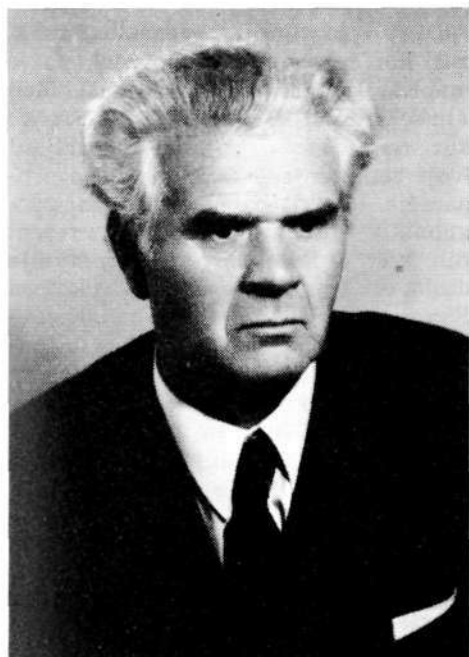
Arhivar in zgodovinar Franc Pokorn

na Nemškem. Napisal je več del s področja moralne teologije, ki so izšla v Kemptnu. Umrl je blizu tega kraja 23. novembra 1703 v Lenzfriedu. *Ahacij Steržinar* se je rodil 11. maja 1676. Po bogoslovnih in filozofskih študijah na Dunaju je bil dolga leta škofov oskrbnik in namestnik v Gornjem gradu. Nazadnje se je kot župnik zasidral v Radmirju, kjer je sezidal božjepotno cerkev sv. Frančiška Ksaverija. Izdal je slovensko nabožno pesmarico, ki jo je opremil z notami. Umrl je 17. maja 1741 v Nazarjah. Sušan je bil tudi *Franc Stanonik* (r. 4. novembra 1841). Po bogoslovnih študijah, ki jih je dokončal v Gradcu, se je uveljavil na dunajski univerzi kot profesor dogmatike. Objavil je nemške razprave s področja dogmatike in slovstvene zgodovine. Umrl je 29. decembra 1918 v Gradcu in bil pokopan na starološkem pokopališču. Na Suhi se je rodil 20. oktobra 1868 *Janez Kalan*, ki je bil dalj časa izseljenski duhovnik med našimi zdomci v Porenju in Makedoniji. L. 1903 je ustanovil protialkoholno zvezo Sveto vojsko. Izdajal in urejal je zlasti propagandne protialkoholne liste in objavljajal spise vzgojne in nabožne vsebine. Umrl je 27. aprila 1945 v Ljubljani.

V Stari Loki se je 20. oktobra 1802 rodil *Simon Wilfan*. Objavljajal je svoje pridige, izdal dve verski knjigi ter kot župnik 4. decembra 1881 umrl v Novem mestu. Široko razgledan je bil Staroločan *Andrej Karlin* (rojen 15. novembra 1857). Po bogoslovju v Ljubljani in pravnih študijah v Rimu je bil veroučitelj v Ljubljani. Od 1910 do 1919 je bil tržaško-koprski škof, ko je bil na pritisk Italijanov razrešen, nazadnje pa od 1923 do smrti 5. aprila 1933 lavantinski škof v Mariboru, kjer je pokopan. Objavljajal je potopise in cerkvene govore, pisal veroučne knjige ter se zavzemal za reformo v cerkveni glasbi. V Pevnu se je rodil 2. decembra 1858 *Andrej Kalan*. Bil je obsežne izobrazbe in treznih nazorov ter tih podpornik Ivana Cankarja. Objavljajal je zgodovinske, slovstvene, politične in polemične članke, zlagal pesmi, napisal več nabožnih knjig in se kot pristaš Janeza Ev. Kreka politično udeleževal v Avstriji kot deželni poslanec. Po prvi vojni je bil član narodne vlade za Slovenijo. Umrl je 3. julija 1933 v Ljubljani. Iz Virmaš je bil doma *Janez Langerholz* (r. 20. decembra 1880). Prirejajal, prevajal in pisal je ljudsko nabožno čtivo ter se poskušal tudi kot mladinski pripovednik. Nazadnje je bil novomeški prošt in je umrl 15. marca 1948 v sosédnjem Šmihelu. Godešič je rotni kraj *Janeza Oblaka* (r. 22. julija 1886). Posvetil se je predvsem prevajanju in prirejanju ljudskih iger, ki so jih mnogo uprizarjali po štajerskih ljudskih odrih. Zdaj biva že dobro desetletje kot župnik v Lovrencu na Pohorju.

Loka in njena okolica se ponašata z vrsto odličnih šolnikov in prosvetnih delavcev. *Ivan Macher* (r. 25. avgusta 1857) je po študiju prirodoslovja kot glavnega predmeta na Dunaju postal srednješolski profesor. Služboval je v Kranju, Trstu, Kotorju in v Ljubljani, kjer je bil nazadnje prvi ravnatelj l. 1907 ustanovljenega deklíškega liceja. Prirejajal je prirodopisne učbenike za srednje in meščanske šole in kot navdušen planinec objavil nekaj prispevkov v Planinskem vestniku. Umrl je v Ljubljani 11. novembra 1919. *Gustav Pirc* (r. 20. junija 1859) je bil po študiju kmetijstva v Pragi kmetijski učitelj in nato ravnatelj Kmetijske družbe v Ljubljani. V razpravah, člankih in knjigah je propagiral umnejše kmetovanje, smotrnejšo živinorejo in sadjarstvo. Širil je mlekarske zadruge. Od 1884 do 1917 je urejal družbeno glasilo Kmetovalec. Dne 3. maja 1923 je utonil v Bohinjskem jezeru. Pokopan je v Srednji vasi v Bohinju. *Josip Schmoranzer* (r. 5. maja 1862) je po učiteljišču v Ljubljani,

obrtni šoli v Gradcu in umetnoobrtni šoli na Dunaju učiteljeval v Žužemberku, Velikih Laščah in bil nato glavni učitelj na mariborskem učiteljišču. Zaradi bolehnosti je stopil že 1913 v pokoj. Naselil se je v Eppanu pri Boznu na Tirolskem in umrl 21. decembra 1834 v Meranu. Pisal je pedagoške razprave in članke. Kot odličen poznavalec gob je napravil na Tirolskem na tisoče mikroskopskih preparatov gobjih trosov. Bogato zbirko in knjižnico je zapustil ljubljanskemu vseučilišču. *Adolf Sadar* (r. 10. maja 1873) je učiteljeval v Budanjah na Vipavskem in od 1909 domala do smrti 9. novembra 1929 v Ljubljani, kjer je bil ravnatelj državnega vzgajališča. Pisal je o problemih vzgajanja zanemarjene mladine. *Jože Okorn* (r. 3. septembra 1897) je bil čebelarški potovalni učitelj in dolgoletni tajnik Čebelarskega društva, ki je tudi s pisano besedo mnogo storil za napredek racionalnega čebelarstva na Slovenskem. Čebelnjak je imel v Pungrtu in je nazadnje vodil sitarsko industrijo v Stražišču pri Kranju. Umrl je 1. 1944. V Retečah se je rodil 10. februarja 1873 *Valentin Kušar*, srednješolski profesor za matematiko in fiziko. Kot odličen metodik v poučevanju fizike se je izkazal zlasti na ljubljanskem učiteljišču. Po ustanovitvi ljubljanskega vseučilišča je postal prvi njegov profesor fizike. Umrl je 21. februarja 1961 v Ljubljani. *Dora Pegam-Vodnik* (r. 2. februarja 1898) je študirala na vseučilišču pedagogiko in se izpopolnjevala v nemškem jeziku. Bila je dolgoletna profesorica na učiteljišču v Ljubljani in po zadnji vojni gimnazijska ravnateljica. Med obema vojnama je pisala največ o vzgoji ter o ženi in zakonu ter prevajala leposlovje iz nemščine. Pozneje se je lotila spisovanja nemških učbenikov za srednje šole in ljudsko univerzo. *Ivan Molinaro* (r. 26. oktobra 1903) se je po študiju matematike in fizike zaposlil kot

Prirodoslovec dr. Anton Poleneč

Geograf in prirodoslovec France Planina

gimnazijski profesor v Ljubljani. Z izredno ljubeznijo se oklepa matematike. Sodeluje pri spisovanju matematičnih učbenikov in je sotrudnik slovenske matematične revije. Izjemno dejavnost razvija od mladih let geograf in prirodoslovec *France Planina* (r. 29. septembra 1901) kot pedagog, sodelavec pri spisovanju prirodoslovnih učbenikov, kartograf, muzealec, urednik, turistični delavec ter pisec razprav, člankov in poljudnoznanstvenih geografskih knjig. Po nekajletnem službovanju na gimnaziji v Otočcu v Liki je služboval v Kranju in Ljubljani, pa se nenchno vračal na loška tla, ki jim ves čas življenja posveča izjemno ljubezen. Postal je soustanovitelj loškega muzeja, sourednik Loških razgledov in njihov nepogrešljivi sotrudnik. Njegove samostojne publikacije Škofja Loka in bližnja okolica, Poljanska in Selška dolina, Slovenija in njeni kraji ter Jugoslavija so priče Planinove izjemne zakoreninjenosti doma ter v naši ožji in širši domovini. Ob njegovi sedemdesetletnici mu je podelila skupščina loške občine častno občanstvo. Kot pristno Ločanko se smatra *Marija Jamar-Legat* (r. 1914 v Trbovljah), po stroki slavistka, sedaj upokojena profesorica za slovenščino, ki stalno živi tukaj. Sodelovala je pri sestavljanju beril za osnovne šole, priredila Tavčarjevo Visoško kroniko in je lektorica Loških razgledov.

Iz stare Loke je izšel *Davorin Karlin* (r. 8. novembra 1849), starejši brat škofa Andreja. Po študiju klasične filologije na Dunaju je bil gimnazijski profesor v Kranju in nato v Ljubljani, kjer je umrl 2. septembra 1912. Bil je odličen šolnik in občudovalec starogrške kulture. Sodeloval je v prvih letnikih Ljubljanskega zvana in objavil med drugim zgodovino kranjske gimnazije. Virmašan *Stane Mihelič* (r. 3. februarja 1906) je brat slikarja Franceta. Po študiju slavistike v Ljubljani je bil gimnazijski profesor v Ljubljani. Po zadnji vojni je delal v ministrstvu za kulturo in bil nekaj let svetovalec za slovenske šole na Tržaškem. Sodeloval je pri spisovanju slovenskih čitank, prikazu slovenske in svetovne književnosti, kot čebelarški strokovnjak pa je objavil vrsto člankov s to tematiko in napisal knjigo o Antonu Janši. Med NOB je objavljial vojne reportaže. V Puštalu se je rodil 18. oktobra 1906 *France Jesenovec*. Po študiju slavist je deloval kot srednješolski profesor v Ljubljani in po zadnji vojni v Brežicah in Celju. Svoje zanimanje je osredotočil na probleme slovenske slovnice in posamezna narečja, objavil pa je tudi nekaj razprav slovstvenozgodovinske vsebine. Samonikli drobni članki so raztreseni v Jeziku in slovstvu ter v Loških razgledih, kjer je izšla tudi njegova študija o loškem narečju. Puštalec je tudi prirodoslovec *Anton Polenec* (r. 7. oktobra 1910), dolga leta gimnazijski profesor v Kranju in zdaj ravnatelj Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani. Njegova strokovna žetev je izjemno razsežna in bogata. Prirejal je srednješolske učbenike za somatologijo, živalstvo in botaniko in zasul mladi rod s popularno-znanstvenimi knjižicami kot so npr.: Kako je nastala naša zemlja, Izvor človeka, Sprehodi v naravo, Cvetje in živali, Pogovor z živalmi, Pogledi na živalski svet, Kako so nastala živa bitja, Iz življenja pajkov. Vrsto samoniklih prispevkov o pajkih je objavil v Proteusu in Loških razgledih.

Ljudskoprosvetnemu delu izven domačega kraja sta se uspešno posvečala *Ivan Cerer* in *Ivan Dolinar*. Cerer (r. 5. maja 1789) je bil v gozdarski službi v Ilirski Bistrici in zato dober poznavalec razsežnih snežniških gozdov. L. 1825 je vodil prvo jamarsko odpravo v Križno jamo, ki se odpira pod Križno goro pri Ložu, o kateri je objavil daljši članek v nemščini. Pozneje je bil carinski uradnik v Trstu, kjer je umrl 15. oktobra 1949. Tu je bil duša našega kultur-

nega življenja. Za pesnikom Jovanom Koseskim je prevzel predsedstvo Slavljanskega društva in postal hkrati urednik Slavljanskega rodoljuba. Tudi Dolinarja (r. 26. avgusta 1840) je zanesla pot v Trst. Služboval je pri carini in se kasneje zaposlil pri Delavskem podpornem društvu. Bil je soustanovitelj tržaškega političnega društva Edinost in nekaj časa urednik njegovega istoimenskega časnika. Izdajal je šaljivi list Jurij s pušo, založil nekaj slovenskih knjig in prirejal gledališke igre. Umrl je 6. junija 1886 v Trstu. Lutkarstvu in glasbi zanj se posveča Ločan *Franc Ogrizek* (r. 1. septembra 1923), ki piše glasbo zlasti za predstave mladinskega gledališča v Ljubljani.

Iz Stare Loke je bil doma *Lovro Hafner* (r. 25. avgusta 1883). Po orglarški šoli je bil organist v raznih krajih in nazadnje v Preski pri Medvodah, kjer je umrl 10. junija 1963. Pisal je glasbene članke, zlagal svetne in cerkvene pesmi in izdal Kitico narodnih pesmi, ki so jih mnogo peli na raznih društvenih prireditvah. *Vinko Cof* se je rodil 15. novembra 1896 v Dorfarjih. Bil je delavec in je kmalu po prvi svetovni vojni odšel v Ameriko. V Clevelandu je mnogo delal v delavskih strokovnih organizacijah ter se udeleževal kot igralec in režiser v ondotnih slovenskih društvih.

Slovensko leposlovje so bogatili Ločani *Anton Leskovec*, *Joka Žigon* in *Tine Debeljak*. Leskovec (r. 4. januarja 1891) je študiral pravo na Dunaju in v Pragi. Služboval je pri finančni upravi v Mariboru in Radovljici. Napisal je več tehtnih dram, v katerih je obravnaval pereča vprašanja svoje dobe. Večina dramskih tekstov je izšla v tisku in so bile uprizorjene v naših gledališčih. Umrl je še mlad 23. januarja 1930 v Ljubljani. Dramskemu ustvarjanju se je posvečal *Joka Žigon* (r. 30. marca 1899), po študiju slavist, dolgoletni ravnatelj muzejske knjižnice v Ljubljani. Objavil je več dram, sicer pa se kot literarni zgodovinar ukvarjal s prešernoslovjem. V monografski študiji je prikazal usta-

Dramatik Anton Leskovec

Pesnik France Cegnar

novitev Slovenske matice. Slavist Debeljak (r. 27. aprila 1903) je bil nekaj časa srednješolski profesor. Uveljavil se je kot pesnik, esejist, literarni kritik, slovstveni zgodovinar, urednik kulturnih revij in prevajalec zlasti poljskega leposlovja. Od l. 1945 biva kot politični izseljenec v Buenos Airesu, kjer še nadalje kulturno deluje.

Na loškem pokopališču je grob pripovednika *Matije Malešiča* (umrl je 25. junija 1940), po rodu iz Črnomlja. V Loki je bival zadnja leta življenja kot okrajni glavar. Pisal je zlasti povesti iz našega kmečkega življenja in podeželskih mestec ter v slovstvu prvi uporabil motiv sezonskega izseljevanja naših Prekmurcev. Tu sta tudi pokopana *Elizabeta Kremžar* (umrla 14. marca 1954) in *Lojze Zupanc* (umrl 21. septembra 1972). Kremžarjeva je bila učiteljica uršulinka. Zlagala je nabožno liriko ter objavljala svoje pesmi tudi v samostojnih zbirkah. Zupanc je nazadnje učiteljeval v Loki. Bil je mladinski pripovednik, ki je tu nadaljeval s pisanjem povesti in pripovedk za mladino.

Loška okolica je dala dva poeta. *France Cegnar* od Sv. Duha (r. 8. decembra 1826) je bil v poštni službi, najdalj v Trstu, kjer je umrl 14. februarja 1892. Tu je posegal v naše društveno in kulturno življenje. Bil je soustanovitelj tržaške čitalnice in tržaški deželni poslanec. Zlagal je lirske pesmi, ki jim je Levstik popravljaj jezik in uredil zbirko. Prevajal je tuje ljudske pesmi ter Schillerjeve drame in balade. Poskušal se je tudi kot pripovednik, potopisec in kritik. Na Gostčem se je rodil 4. maja 1879 *Cvetko Golar*. Po nestalnem življenju se je zasidral v Ljutomeru, kjer je umrl 18. novembra 1965. Bil je poet prirode, domače grude, pisec novel ter povesti iz življenja kmetov in pastirjev. Nekaj njegovih veseloiger, ki jih prepleta narodopisna romantika, pogosto uprizarjajo na podeželskih odrih. *Ivan Kalan* z Godešiča (r. 15. oktobra 1855) je bil davčni uradnik, nazadnje v Radovljici, kjer je umrl 1. novembra 1901. Bil je eden najmarljivejših in najboljših prevajalcev nemških in po nemških predlogah francoskih dramskih tekstov svojega časa. Od leta 1867 do smrti je prevedel za čitalnico in dramatično društvo v Ljubljani dvaindvajset iger, od katerih jih je izšlo v tisku devet.

Po času ena prvih slovenskih igralk in pevk je bila *Ločanka Pavla Namre* (r. 18. januarja 1854). Kot prizadevna amaterka je nastopala od 1872 do 1880 na odrih tedanje gledališke Ljubljane. Tu je umrla 22. februarja 1930. Kot igralec in režiser se je izživljal v Celju nameščenec *Ločan Ciril Debeljak* (r. 2. julija 1901). Zaradi protinacistične dejavnosti je bil zaprt in kot talec 21. maja 1943 ustreljen v Mariboru. V Stari Loki se je rodil operni in koncertni tenorist izjemnega formata *Jože Gostič* (5. marca 1900). Pel je najprej v ljubljanski operi, nato je odšel v Zagreb in bil nekaj časa član dunajske opere. Gostoval je na odrih najiminenitnejših oper širom po Evropi. Umrl je 25. decembra 1963 v Ljubljani in je pokopan na Homcu južno od Kamnika. Iz Puštala je doma tenorist *Polde Polenec* (14. novembra 1912), brat prirodoslovca Antona. Od 1954 do 1962 je bil član sarajevske opere. Dne 20. oktobra 1974 je umrl in je pokopan v Škofji Loki.

Loka se ponaša s štirimi odličnimi pravniki. Leta 1684 se je tu rodil *Fran Krištof Bogataj*. V Ljubljani je bil vicedomov tajnik, član akademije operozov in ustanovitelj društva pravnikov. Leta 1710 je tu začel z zasebnimi pravnimi predavanji. Izdal je dve pravni deli v latinščini. Umrl je neznano kdaj in kje. *Karel Triller* (r. 21. aprila 1862) se je posvetil odvetniškemu poklicu. Do l. 1900 je bival v Tolminu, nato pa v Ljubljani. Kot eden vodilnih in uglednih

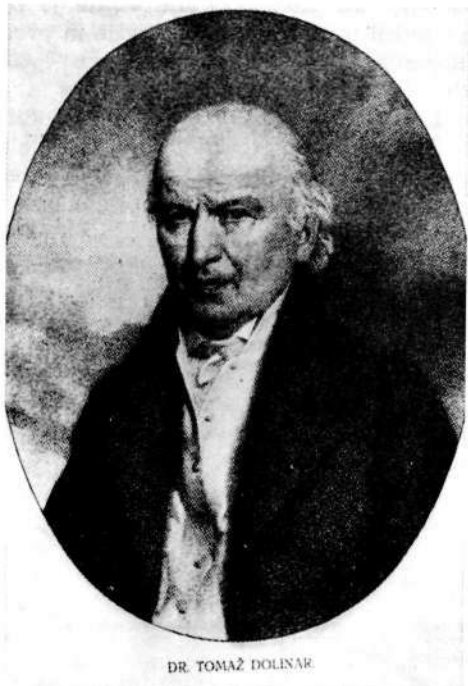

liberalnih politikov se je udeleževal v kranjskem deželnem zboru in postal l. 1912 ljubljanski podžupan. Po razsulu Avstrije je postal član slovenske vlade. Bil je velik podpornik slovenskih dijakov. Umrl je 20. maja 1926 v Ljubljani, počiva na starološkem pokopališču. Kot pravnik znanstvenik se uveljavlja *Alojzij Finžgar* (r. 30. decembra 1902). Od leta 1948 je profesor za civilno in rodbinsko pravo na ljubljanskem vseučilišču. Napisal je vrsto knjig in razprav s svojega delovnega področja. Od leta 1957 deluje *Peter Kobe* (r. 12. maja 1916) kot profesor za kazensko pravo na ljubljanski pravni fakulteti. Hkrati je vodja oddelka za kazensko primerjalno pravo v znanstvenem inštitutu za kriminologijo. Bibliografija njegovih razprav je zelo obsežna.

Nekaj pomembnih pravnikov je dala tudi loška okolica. Dne 12. decembra 1760 se je rodil v Dorfarjih eden največjih pravnikov slovenskega rodu *Tomaž Dolinar*. Na dunajskem vseučilišču je predaval cerkveno in rimsko pravo. Bil je najboljši poznavalec avstrijskega zakonskega prava, o katerem je izdal priročnik, ki je doživel več izdaj. Slavistom, med drugim tudi Kopitarju, je bil svetovalec v slovanskih pravnozgodovinskih zadevah. Umrl je 15. februarja 1839 na Dunaju. V Ajmanovem gradu pri Sv. Duhu se je rodil 12. novembra 1839 *Oton pl. Detela*. Bil je dolga leta deželni poslanec in od 1901 do 1908 kranjski deželni glavar. Kot agilen član Kmetijske družbe v Ljubljani, ki ji je nekaj časa tudi predsedoval, je mnogo storil za izboljšanje našega kmetijstva. Starost je preživel v Ajmanovem gradu in tu umrl 12. marca 1917. Pokopan je v Stari Loki. *Mate Hafner* iz Dorfarjev (r. 26. avgusta 1865) se je posvetil notariatu.

Stomatolog dr. Jože Rant

DR. TOMAŽ DOLINAR

Pravnik dr. Tomaž Dolinar

Pisal je biološke črtice, zbiral metulje in svojo zbirko odstopil ljubljanskemu muzeju. Zavzemal se je za varstvo prirode in mnogo pripomogel, da se je ustanovil varstveni narodni park pri sedmerih Triglavskih jezerih. Umrl je 31. julija 1946 v Ljubljani. V Stari Loki je bil doma *Lovro Bogataj* (r. 7. avgusta 1889). Opravljal je razne upravne službe in bil med obema vojnama banski svetnik. Objavljal je članke o upravi Slovenije in o našem cestnem prometu. Dne 1. oktobra 1967 je umrl v Ljubljani.

Med Ločani zdravniki izstopajo tri imena. *Ludvik Grbec* (r. 1805) je prvi izpričani slovenski okulist. Deloval je v Vipavi in nato do smrti ok. l. 1880 v Idriji. Njegova opazovanja kroničnih zastrupitev z živim srebrom so vzbudila v medicinskih krogih veliko pozornost. *Alojzij Homan* (r. 16. julija 1863) je bil okrožni zdravnik v Radečah pri Zidanem mostu, kjer je umrl 13. novembra 1922. Sestavil je slovensko sodnozdravstveno izrazoslovje in napisal nekaj poljudnoznanstvenih knjig o praktičnem zdravstvu in higieni. *Vladimir Guzelj* (r. 19. marca 1898) se je specializiral v kirurgiji in bil od 1945 do zadnjih let profesor na ljubljanski medicinski fakulteti. Iz svoje ožje stroke objavlja znanstvene in strokovne članke.

V 17. stoletju se je rodil v Stari Loki zdravnik *Janez Frančišek Papler*, ki je znamenitemu medicinskemu pisatelju Marku Grbcu, rojenemu Dolenjcu, posvetil dve slavilni latinski pesmi. L. 1692 sta izšli v tisku. Staroločan *Anton Bernik* (r. 7. junija 1751) je bil zdravnik v Ljubljani, kjer je umrl 6. julija 1817. Na Dunaju je izšlo l. 1779 njegovo v latinskem jeziku napisano medicinsko delo, ki je doživelo pozneje še en natisk. Godeščan *Jože Rant* (r. 15. aprila 1896) se je po študijah v Gradcu, Zagrebu in na Dunaju specializiral v stomatologiji. Do konca zadnje vojne je opravljal zasebno prakso, od 1945 naprej pa je bil profesor stomatologije in predstojnik stomatološke klinike v Ljubljani. Razen medicinskih spisov je prispeval tehtne članke v *Lovca* in *Loške razgleda*. Nekateri obravnavajo zobovje in prehrano divjadi. Umrl je 24. junija 1972 v Ljubljani. *Slavko Prevec* se je rodil 4. junija 1906 na loški železniški postaji v Starem dvoru. Njegovo področje je bila okulistika. Bil je sotrudnik Zdravniškega vestnika in njegov zadnji urednik, ko je prenehal zaradi kulturnega molka med okupacijo. Na poti k partizanom so ga Nemci ubili 24. septembra 1944 v območju Žilc nad Cerknico. Iz Virmaš izhaja *Viktor Volčjak* (r. 15. septembra 1913). Kot partizanski zdravnik je organiziral znamenito bolnišnico Franjo na Cerkljanskem.

Vrsta Ločanov si je pridobila ugled z izsledki znanstvenega dela. *Ernest Kramer* (r. 4. februarja 1854) je bil po študiju na kmetijski visoki šoli na Dunaju in doktoratu iz kemije v Heidelbergu docent na tehniški visoki šoli v Gradcu. L. 1894 je postal vodja kmetijsko-kemičnega preizkuševališča v Celovcu in štiri leta kasneje v Ljubljani, kjer je umrl 21. decembra 1907. Pisal je knjige in razprave o praktičnem kmetijskem gospodarstvu in bakteriološke študije. L. 1900 je ustanovil Društvo za pospeševanje obdelovanja Ljubljanskega barja in pet let nato izdal o njem obsežno monografijo. V gozdarskih upravnih službah je bil v raznih krajih Slovenije *Avgust Guzelj* (r. 13. avgusta 1864). Pisal je o oskrbovanju naših gozdov in bil stalen sotrudnik Kmetovalca. Zaradi bolezni je odšel že l. 1908 v pokoj. Umrl je 26. septembra 1931 v Ljubljani. Daleč po svetu je gnala vedoželjnost botanika *Frana Jesenka* (r. 14. marca 1875). Po študiju na Dunaju je prakticiral v Parizu in Uppsali na Švedskem. V Arabiji in ob Nilu je raziskoval puščavsko floro. Pozneje je bil docent na Dunaju ter nazadnje vseučiliški profesor v Zagrebu in Ljubljani. Pisal

je v nemščini botanične razprave. Posebej se je ukvarjal s poskusi križanja pšenice in rži, išoč pri tem najustreznejšo zvrst za Slovenijo. Na samotni poti k Triglavskim jezerom se je smrtno ponesrečil pod Komarčo in po treh dneh umrl 14. julija 1932 v Ljubljani. Pokopan je v Stari Loki.

Anton Homan (r. 30. junija 1895) se je po študiju montanistike v Leobnu in Příbramu na Češkem zaposlil pri rudnikih v Trbovljah, Zagorju, Laškem in Krapini. L. 1948 je postal direktor Geološkega zavoda Slovenije, od 1949 do 1966 pa je bil profesor za tehnično rudarstvo, rudarsko gospodarstvo in rudarsko pravo na ljubljanskem vseučilišču. Iz svoje stroke je pisal znanstvene razprave in strokovne članke ter sodeloval pri raznih tehničnih načrtih. Na Jesenicah se je zaposlil metalurg *Matevž Hafner* (r. 2. septembra 1909). V svojih razpravah piše o avtomatizaciji v železarstvu, o razvoju železarn v svetu in pri nas, o nalogah slovenskih železarn in posebej o železarni na Jesenicah. Umrl je 29. maja 1970 in je pokopan v Škofji Loki. Gradbenik po poklicu je *Marijan Masterl* (r. 18. novembra 1917). Bolj ali manj v povezavi s svojo stroko piše o bankah in njih poslovanju ter o gostinstvu in turizmu s posebnim ozirom na naš visokogorski svet. *Jožef Prenner* (r. 3. novembra 1780) je bil samostanski nameščeneec v Stični, kjer je ostal do smrti 13. maja 1841. Objavljal je zgodovinske in narodopisne razprave, opisoval stare kranjske in štajerske plemiške rodbine in objavil daljši prispevek o Železnikih.

Kar trije Ločani znanstveno delajo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. *Milan Šifrer* (r. 21. oktobra 1928), po stroki geograf in po specializaciji v Würzburgu geomorfolog, obravnava v svojih študijah zlasti obdobje pleistocena na Slovenskem ter učinke tedanje poledenitve. *Franc Leben* (r. 4.

Botanik dr. Franc Jesenko

Zgodovinar dr. Pavle Blaznik

julija 1928) se kot aktiven speleolog posveča raziskavam kulturnih ostankov v kraških jamah. Med drugim je preučil svoje prazgodovinske najdbe v jami Kevdrc na Lubniku. Življenjska pot *Pavleta Blaznika* (r. 28. junija 1903) je potekala precej zapleteno. Pred prvo vojno je bil gimnazijski profesor v Celju, v času okupacije brez službe in nato med dalmatinskimi partizani. Po osvoboditvi je bil ravnatelj gimnazije v Celju. Zatem je delal v Državnem arhivu Slovenije, od l. 1957 pa je član Inštituta za zgodovino pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, sedaj v svojstvu znanstvenega svetnika. Uveljavil se je kot odličen šolnik. Že s svojo disertacijo *Kolonizacija Selške doline* pa se je za vedno zapisal raziskavam loške pokrajine v obdobju freisinškega gospostva. Roko v roki s profesorjem Planino je več desetletij vodil Muzejsko društvo in redno sodeluje pri Loških razgledih kot član uredniškega odbora in kot njegov nepogrešljivi sotrudnik. Vrh njegove znanstvene žetve sta komentirana izdaja freisinških urbarjev in zajetna knjiga *Škofja Loka in loško gospostvo*, ki jo je poklonil rodnemu mestu ob tisočletnem jubileju. Ob sedemdesetletnici se mu je *Loka* oddolžila s podelitvijo častnega občanstva.

Pomembno v najširšem jugoslovanskem merilu izstopa osebnost naturaliziranega Ločana *Borisa Ziherla*, po rojstvu iz Trsta (r. 1910), kjer je preživel zgodnje detinstvo. Po stroki pravnik je profesor za sociologijo na ljubljanskem vseučilišču in redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Pred drugo svetovno vojno je v razpravah in člankih obravnaval vprašanja zgodovinskega materializma. Med NOB je bil na partizanskem ozemlju urednik in dopisnik naših listov ter je hkrati opravljal odgovorne naloge pri naših najvišjih političnih forumih. Po zadnji vojni so mu bile poverjene podobne politične funkcije. V tem času je med drugim napisal več del s področja filozofije in sociologije. Od l. 1970 je častni občan loške občine. Tudi *Branko Berčič* (r. 1927 v Šmalčji vasi na Dolenjskem) je naturaliziran Ločan. Po stroki slavist in bibliotekar se je zlasti usmerjal v proučevanje pisateljstva Ivana Tavčarja in delo drugih loških kulturnih delavcev. Posveča se tudi študiju slovstvene zgodovine v času reformacije in zgodovine tiska na Slovenskem. Je ustanovitelj in dolga leta urednik *Škofjeloškega prosvetnega lista in Loških razgledov*.

Na starološkem pokopališču sta pokopana pravnik *Anton Edvard Strahl* in njegov sin *Karel Friderik*, lastnika starološke graščine, v kateri sta prebila zadnji del življenja. *Anton Edvard* se je udejstvoval kot pesnik, prevajalec, publicist ter zbiralec starin in umetnin. Po rodu iz Novega mesta (r. 1817) je umrl 26. septembra 1884. Sin *Karel* se je rodil v Trebnjem na Dolenjskem leta 1850. Nadaljeval je z zbiranjem domačih umetnin in starin ter sestavil dragocen seznam svoje zbirke. V stalni skrbi za koristi loškega okoliša je pomagal z nasveti pri poljedelstvu, napeljava vodovoda in postavitvi ljudskega odra v *Škofji Loki*, za katerega je prevajal nemške igre. Umrl je 24. decembra 1929.

Pod vplivom močne propagande za Jugoslavijo, ruske oktobrske revolucije in vojne naveličanosti se je postavil na čelo upora slovenskih fantov 17. polka v Judenburgu 12. maja 1918 železniški delavec *Anton Hafner* z *Godešiča* (r. 6. maja 1887). Po dveh dneh so madžarske vojaške enote upor zatrle, nakar je bil *Hafner* hkrati s tremi našimi vojaki po prekem sodu ustreljen 16. maja 1918. Judenburške žrtve počivajo na ljubljanskih *Žalah*, kamor so l. 1923 prepeljali njihove telesne ostanke. L. 1968 je bila na *Hafnerjevem* rojstnem domu odkrita spominska plošča.

Med zadnjo vojno so se razen politično vsestransko angažiranega *Borisa Ziherla* med Ločani uveljavili zlasti: v vrstah partizanskih vojaških enot

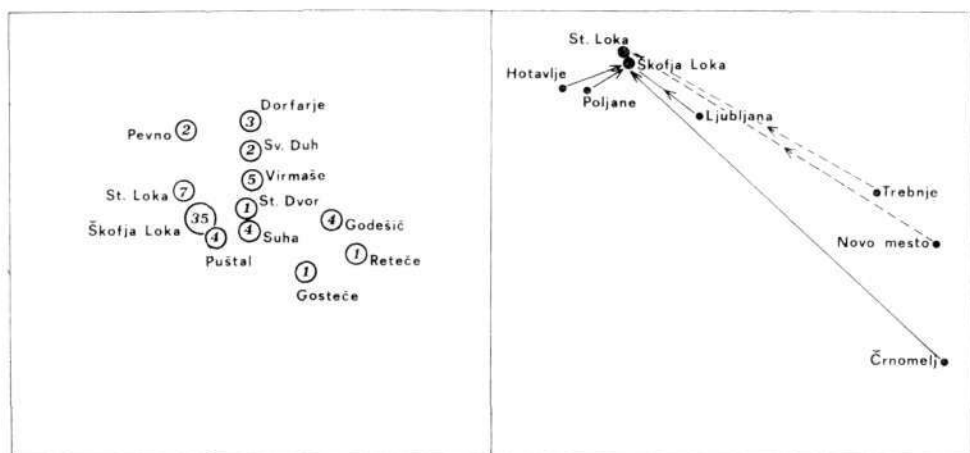
Ivan Franko (r. 31. decembra 1922) kot komisar Prešernove brigade, v vrstah političnih delavcev pa *Svetko Kobal* (r. 15. decembra 1921) kot prvi sekretar SKOJ v Škofji Loki ter bratje Kavčiči, *France* (r. 28. decembra 1922), ki je bil sekretar mladinskega komiteja za Gorenjsko, *Jože* (r. 18. aprila 1907), ki je bil sekretar okrožnega komiteja OF v Kamniku, *Niko* (r. 7. novembra 1915) kot član pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko, *Pavle* (r. 28. aprila 1909) kot prvi sekretar odbora OF v Škofji Loki in *Peter* (r. 21. avgusta 1908) kot prvi sekretar občinskega komiteja KP v Škofji Loki. Peter Kavčič je padel 18. marca 1943 pri Breznici pod Lubnikom, Jože Kavčič 15. januarja 1945 pri Zlatem polju blizu Kamnika.

Daleč viden grad na vzpetini je živa priča bogate preteklosti vsestransko razgibane Loke, ki ji daje ljudska pesem pomemben pridevek pisanega mesta. Hkrati je hram žive ustvarjalnosti: v njem je bogat muzej, sedež Muzejskega društva in uprava redno izhajajočih Loških razgledov, letnega domoznanskega zbornika v tolikem obsegu in tolikem številu letnikov, kot jih ne premore noben drug kraj na Slovenskem.

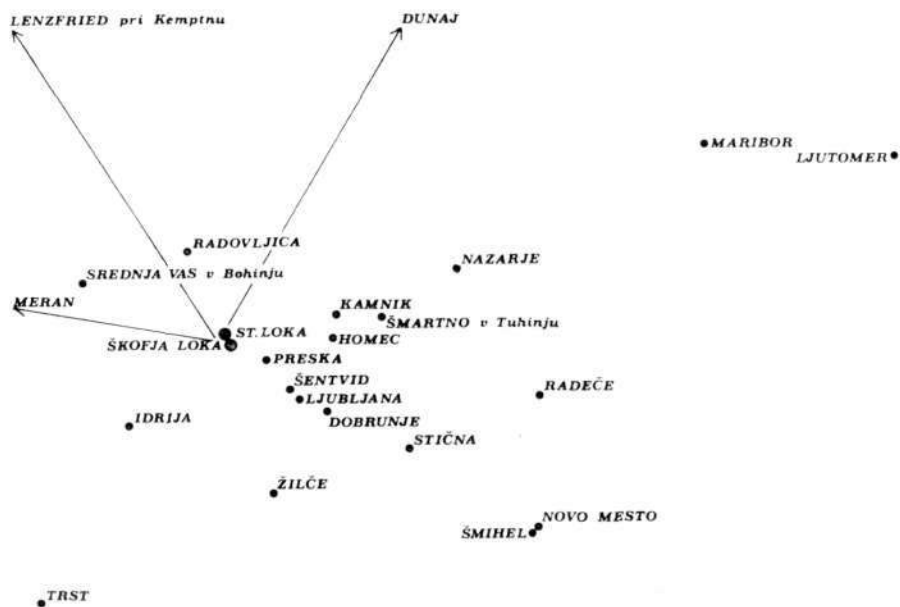

Filozof in sociolog Boris Zihnerl

Levo: Rojstni kraji s številom opisanih pomembnih rojakov. — Desno: Rojstni kraji v Skofji Loki in Stari Loki pokopanih slovenskih javnih delavcev, ki niso domačini

Kraji, kjer so pokopani pomembni Ločani in okoličani

Zusammenfassung

BEDEUTENDE PERSÖNLICHKEITEN AUS ŠKOFJA LOKA UND SEINER NACHBARSCHAFT

Der Artikel behandelt den namhaften Beitrag, den über 80 Landsleute aus Škofja Loka zur slowenischen Kultur und Wissenschaft durch Jahrhunderte bis auf den heutigen Tag geleistet haben. Unter ihnen zeichnen sich besonders Künstler aus, die ihre Tätigkeit in ganz Slowenien ausübten. Überdies kann Škofja Loka als das slowenische Barbizon bezeichnet werden, wohin Kunstschaffende seit den Anfängen des Impressionismus pilgern, um hier Anregungen zu suchen und zu finden. Einzelne Maler, Sänger, Juristen und Naturforscher waren fern von der Heimat in der Fremde schöpferisch tätig. Unter den noch Lebenden sind mehrere Mitglieder und wissenschaftliche Mitarbeiter der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste und Professoren der Universität Ljubljana zu verzeichnen. Von der jetzigen kulturellen Schöpferkraft Škofja Lokas zeugen sein reichhaltiges Museum und der Musealverein, welcher sein heimatkundliches Jahrbuch — eben die *Loški razgledi* — in solchem Umfang und schon so hoher Zahl seiner Jahrgänge herauszugeben vermöchte, wie bisher kein anderer Ort in Slowenien.